

УДК 339.923

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V33(2022)-02

Варламова М. Л., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0001-7111-1136

e-mail: m.varlamova@donnu.edu.ua

Ладуба А. А., здобувач вищої освіти, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0003-1485-0367

e-mail: laduba.a@donnu.edu.ua

Завидовська А. О., здобувач вищої освіти, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0002-3617-6839

e-mail: zavydovska.a@donnu.edu.ua

Особливості розвитку відносин країн АСЕАН та перспективи співробітництва з Україною

Анотація. У статті розглянуто основні соціально-економічні показники країн АСЕАН у 2020 році, визначено найважливіші структурні зрушення обсягів експорту та імпорту країн Асоціації та їх торговельний баланс. Проаналізовано значення внутрішньогрупового експорту та імпорту у 2010-2020 роках. Досліджено географічну та товарну структуру торгівлі.

З'ясовано, що серед партнерів АСЕАН важливе місце посідає й Україна, яка активно працює над інтенсифікацією відносин з азійськими країнами. Розглянуто структурні зміни експортно-імпортних операцій між країнами АСЕАН та Україною. Визначено, що стабільний товарооборот України протягом років встановився з Малайзією, Сінгапуром, Таїландом, В'єтнамом. З'ясовано, що Україна забезпечує країни АСЕАН, в найбільшій мірі, продукцією першої необхідності, а саме – зерном або ж крупами. На основі аналізу побудовано прогноз обсягів торгівлі Асоціації з Україною та виокремлено основні перспективи.

Ключові слова: АСЕАН; торговельно-економічні відносини; ВВП; Україна; інтеграційні об'єднання.

Mariia Varlamova, PhD in Economics, Associate Professor, Vasyly' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Alina Laduba, applicant for higher education, Vasyly' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Alina Zavydovska, applicant for higher education, Vasyly' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Peculiarities of ASEAN Countries' Development and Prospects of Cooperation with Ukraine

Abstract. Introduction. Regional economic associations play an important role in the modern system of economic and political relations. One of them is the Association of Southeast Asian Nations, which aims to strengthen stable and peaceful relations in Southeast Asia and support the socio-economic development of member countries.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the development of ASEAN and identify the main promising areas of cooperation between ASEAN and Ukraine.

Results. The article considers the main socio-economic indicators of the ASEAN countries in 2020, identifies the most important structural changes in exports and imports of the Association and their trade balance. The importance of intragroup exports and imports in 2010-2020 is analyzed. The geographical and commodity structure of trade is studied. Structural changes in export-import operations between ASEAN countries and Ukraine are considered. It was found that Ukraine provides ASEAN countries, to the greatest extent, with basic necessities, namely grain or cereals. Based on the obtained results, the forecast of the Association's trade volumes with Ukraine is built and the main prospects are highlighted.

Conclusions. It is determined that in relations with ASEAN all three components are equally important for Ukraine: political, trade and economic and humanitarian. Therefore, the issues of joint counteraction to terrorism, cooperation in the field of cyber security, prevention of accidental collisions in the air and at sea should be actively considered. The priority in the economic sphere should be the export of agricultural products in the context of food security in Southeast Asia, cooperation in the

¹Стаття надійшла до редакції: 02.06.2022

Received: 02 June 2022

fields of mechanical engineering, military-technical sphere, investment attraction. The Strategic Plan may consider the feasibility of establishing an FTA between Ukraine and ASEAN.

Keywords: ASEAN; trade and economic relations; GDP; Ukraine; integration associations.

JEL

Classification:

F01;

F15.

Постановка проблеми. Важливу роль у сучасній системі економічних і політичних відносин відіграють регіональні економічні об'єднання. Одним з таких є Асоціація держав Південно-Східної Азії, що спрямована на посилення стабільних та мирних відносин на території Південно-Східної Азії та підтримку соціально-економічного розвитку країн-учасниць.

Розгляд ринку країн-членів АСЕАН є перспективним для України з точки зору розширення зовнішньої торгівлі та посилення її економічного потенціалу задля забезпечення гідного місця в системі міжнародних відносин. Водночас роль держави у розбудові азіатського вектора зовнішньої політики України не обмежується підтримкою розвитку торгівлі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню економічної діяльності країн АСЕАН присвячені праці: І. Бережнюка, Є. Богданової, Н. Городні, Дж. Гріко, Г. Костюніної, А. Копистира, В. Мазиріна, Ю. Нипорка, М. Хундта та ін. Питання здійснення співробітництва України з АСЕАН розглядалися в публікаціях І. Гуменного, П. Ігнат'єва, М. Кулінича, Л. Лещенка, Я. Масштабея та ін. Разом із тим динамізм та актуальність проблеми потребують появи нових досліджень, в яких би були системно проаналізовані питання зовнішньоекономічної співпраці України з АСЕАН.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є аналіз розвитку АСЕАН та визначення основних перспективних напрямів взаємодії між АСЕАН та Україною.

Основні результати дослідження. Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН, ASEAN) – геополітична та економічна міжнародна організація, до якої входять країни, розташовані в Південно-Східній Азії: Бруней, Камбоджа, Індонезія, Лаос, Малайзія, М'янма, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд, В'єтнам [3, 11]. В економічній галузі країни Асоціації проводять лінію на інтеграцію і лібералізацію в субрегіоні Південно-Східної Азії на основі дійсної з 1 січня 2002 року Угоди про створення зони вільної торгівлі АСЕАН (АФТА), рамкової угоди про зону інвестицій АСЕАН (АІА) і схеми промислового співробітництва АСЕАН (АІКО) [6].

Метою існування АСЕАН є посилення міжнародних позицій малих і середніх держав

регіону на тлі політичної і економічної боротьби за вплив між «великими державами», передусім США, Японією, Китаєм.

Інтеграційний процес організації визначається «м'яким» характером регіональної взаємодії та співробітництва, заснованого на принципах консенсусу, компромісу, консультацій та спільного прийняття рішень, самостійності учасників та захисту суверенітету країн [6].

Населення країн АСЕАН становить близько 667,2 млн осіб, а загальна площа – 4,5 млн км². Країни-учасниці є дуже диференційовані за рівнем соціально-економічного розвитку. Так, швидке зростання організації в основному пов'язане з позитивним економічним розвитком шести країн АСЕАН (Сінгапур, Малайзія, Таїланд, Філіппіни, Індонезія та Бруней). ВВП організації становить 3 трлн доларів США, найбільший показник в Індонезії – 1 058 млрд дол. США у 2020 році, далі слідує Таїланд (501,8 млрд дол. США), Філіппіни (361,5 млрд дол. США), Сінгапур (340 млрд дол. США), Малайзія (336,7 млрд дол. США), найменший показник у Брунея – 12,02 млрд дол. США. Сінгапур займає провідні позиції за обсягом ВВП на душу населення – 59 797 дол. США, найменший показник у М'янмі – 1 400 дол. США (табл. 1).

Країни АСЕАН займають провідні позиції й у світових рейтингах. Так, Сінгапур посідає 2 місце у 2020 році за Індексом легкості ведення бізнесу (86,2 бала), за ним слідує Малайзія (81,6 бала) і Таїланд з балом 80,1. Протягом того ж року М'янма посіла останнє місце серед усіх країн АСЕАН з балом 46,8 [1; 8].

За Індексом процвітання (ІП), який враховує розвиток економіки, рівень освіти, охорону здоров'я, безпеку та багато інших категорій, Сінгапур посів 15 місце (79,5 бала) зі 167 досліджуваних, Малайзія отримала 67,5 бала (40 місце), Індонезія 61,1 (57 місце). Індекс людського розвитку (ІЛР) надає змогу здійснити порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості та довголіття, як основних характеристик людського потенціалу. Так, Сінгапур посів 11 місце зі 189 досліджуваних у 2020 році, Бруней – 47 (індекс становить – 0,838), Малайзія – 62 місце (0,810) (табл. 1).

Таблиця 1 Основні соціально-економічні показники країн АСЕАН у 2020 р.

Країна	Площа, км ²	Населення		ВВП		ВВП на душу населення		ІП	ІЛР
		млн осіб	%*	млрд дол. США	%*	дол. США	%*		
Бруней	5 765	0,437	347	12,02	8 547	27 466	2 122	-	0,838
Камбоджа	181 035	16,72	164	25,29	2 528	1 512	950	48,5	0,594
Індонезія	1 919 440	273,5	180	1 058	18 566	3 869	7 200	61,1	0,718
Лаос	236 800	7,276	212	19,14	-	2 630	-	49,9	0,613
Малайзія	329 847	32,37	250	336,7	12 491	10 401	3 181	67,5	0,810
М'янма	676 575	54,41	128	76,19	-	1 400	-	46,8	0,583
Філіппіни	300 000	109,6	265	361,5	5 209	3 298	1 493	56,9	0,718
Сінгапур	728,6	5,686	208	340	27 363	59 797	9 452	79,5	0,938
Таїланд	513 120	69,8	126	501,8	7 269	7 189	4 230	60,4	0,777
В'єтнам	331 690	97,34	164	271,2	-	2 785	-	58,3	0,704
АСЕАН	4 495 000	667,2	187	3 004	12 605	12 034	2969	58,7	0,729

*2020/1967 приріст, %

Джерело: складено авторами за даними [4, 10]

Ключовою ціллю створення Асоціації було сприяння розвитку торгівлі як між країнами-членами, так і з країнами світу. Так, обсяг зовнішньої торгівлі товарами АСЕАН у 2010 році становив 2 трлн дол. США, а у 2020 зріс до 2,66 трлн дол. США. З 2010 року загальний обсяг експорту країн АСЕАН збільшився з 1 050,1 до 1 385,3 млрд дол. США у 2020 році, а також становив від 6,7 до 7,9% від загального світового експорту [4, 10]. Найбільший стрибок обсягів експорту/імпорту припадає на 2017 рік з темпом приросту у 15,1/16,7% відповідно, а найвищі

показники були у 2018 році 1 445,2 та 1 424,8 млрд дол. США.

Вагома частина загального експорту та імпорту припадала на внутрішню торгівлю між країнами членами – учасниками Асоціації. Обсяг торгівлі всередині регіону скоротився з 25% у 2010 році до 20-21% у 2020 році (рис 1).

Асоціація має і позитивний торговельний баланс з країнами світу, який зменшився з 69,2 млрд дол. США у 2015 році до 34,8 млрд дол. США у 2019 р., проте у 2020 році він показав найвищий результат за останні 10 років – 116,5 млрд дол. США.

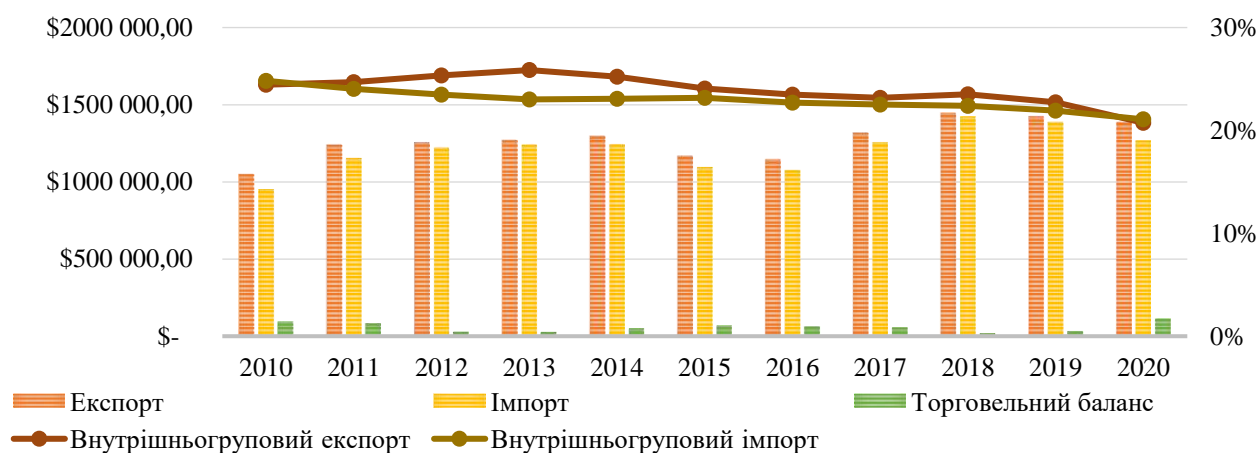

Рисунок 1 – Структурні зрушення обсягів експорту та імпорту країн АСЕАН, їх торговельний баланс (ліва шкала, у млрд дол. США), значення внутрішньогрупового експорту та імпорту (права шкала, у %), 2010-2020 рр.

Джерело: складено авторами за даними [4, 10]

У 2021 році, за даними ASEANStats [10], експорт та імпорт організації становив по 1,2 трлн дол. США. Найбільшими торговими партнерами були: Китай,

США, Японія. Так, до Китаю було спрямовано товарів майже на 200 млрд дол. США, до США – 184,5 млрд дол. США, Японії – 83,1 млрд дол. США. Імпорт з

Китаю та США становив 195,5 та 184,5 млрд дол. відповідно (рис 2).

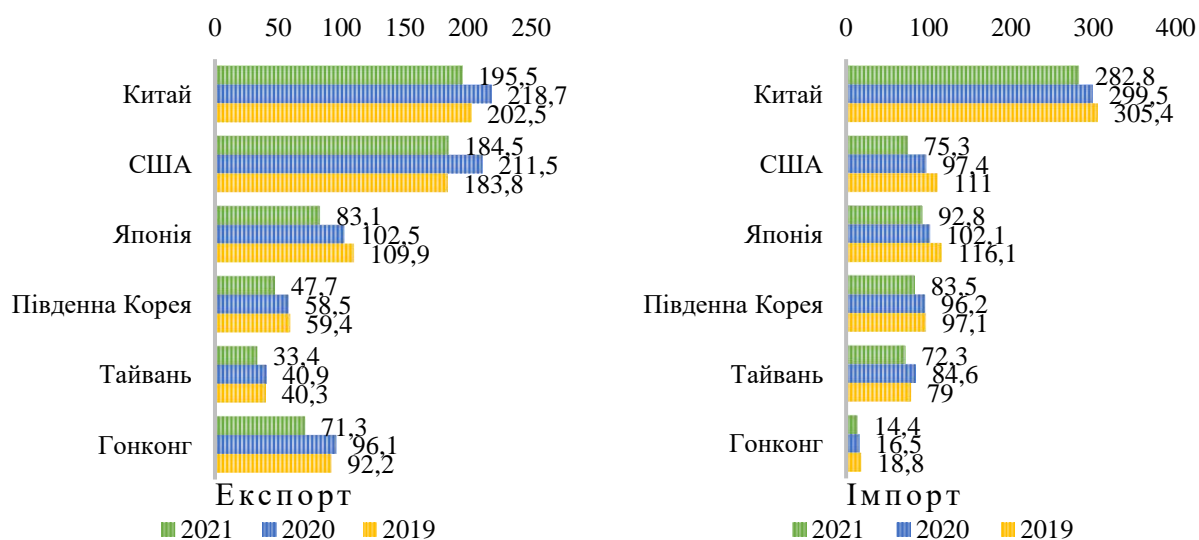

Рисунок 2 – Географічна структура торгових партнерів АСЕАН у 2019-2021 рр., млрд дол. США

Джерело: складено авторами за даними [10]

Наступну позицію посідає мінеральне паливо та мінеральні оливи понад 100 млрд дол. США, ядерні реактори, котли, машини та механічні пристрої – 126 млрд дол. США (експорт) та 123,5 млрд дол. США (імпорт) (рис. 3).

Незважаючи на спад, АСЕАН залишився привабливим напрямком для інвестування, його частка в глобальних ПІІ зросла з 11,9% у 2019 році до 13,7% у 2020 році. Інвестиції в АСЕАН були стійкими й у 2021 році зросли на 5% до 23 мільярдів доларів, що підвищило частку ПІІ в регіоні в межах АСЕАН з 12 до 17 відсотків (рис. 4).

Серед партнерів АСЕАН важливе місце посідає й Україна, яка активно працює над інтенсифікацією відносин з азійськими країнами. Так, значні зрушення щодо участі нашої держави у двосторонньому та багатосторонньому співробітництві з країнами АСЕАН стали можливими після відкриття українських дипломатичних представництв та території країн-учасниць. Зокрема, дипломатичні установи були відкриті в Індонезії (1997 р.), В'єтнамі (1997 р.), Сінгапурі (2002 р.), Малайзії (2002 р.) і Таїланді (2002 р.) [2].

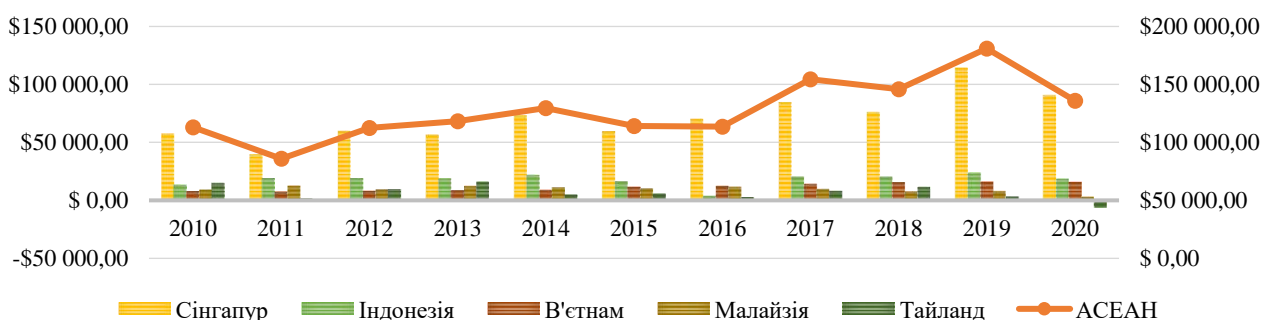

Рисунок 4 – ПІІ АСЕАН у 2010–2020 рр., млрд дол. США

Джерело: складено авторами за даними [9]

У серпні 2021 року Верховна Рада України отримала статус спостерігача в Міжпарламентській Асамблеї АСЕАН. Рішення було ухвалене консенсусом держав-членів АСЕАН. У жовтні 2021 року в Інституті міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка було відкрито перший в Україні Центр досліджень країн АСЕАН. Основним завданням центру стане налагодження ефективної взаємодії між

дослідниками та науковцями, розвиток гуманітарно-освітніх і міжлюдських контактів між Україною та країнами АСЕАН [7].

Співпраця з АСЕАН для України перспективна передусім через те, що економіки країн-членів сумарно становлять сьому за розміром економіку світу і за прогнозами очікується її подальше зростання. Це робить АСЕАН привабливим ринком

(передусім для агропромислового сектору та сталевих продукції).

Загальний обсяг торгівлі з 2017 року збільшився на 615 млн дол. США, що обумовлено стратегічними інтересами всіх учасників. Імпорт товарів з України до країн АСЕАН у 2020 році становив 3,9 млрд дол. США, а експорт до України – 1,5 млрд дол. США [3, 10].

Спостерігаємо позитивне торговельне сальдо для України співпрацюючи загалом з країнами АСЕАН, проте з окремими державами наявний від'ємний торговельний баланс, а саме В'єтнам (-157 млн дол. США у 2020 році) та Камбоджа (-5 млн дол. США у 2020 році) (рис. 5).

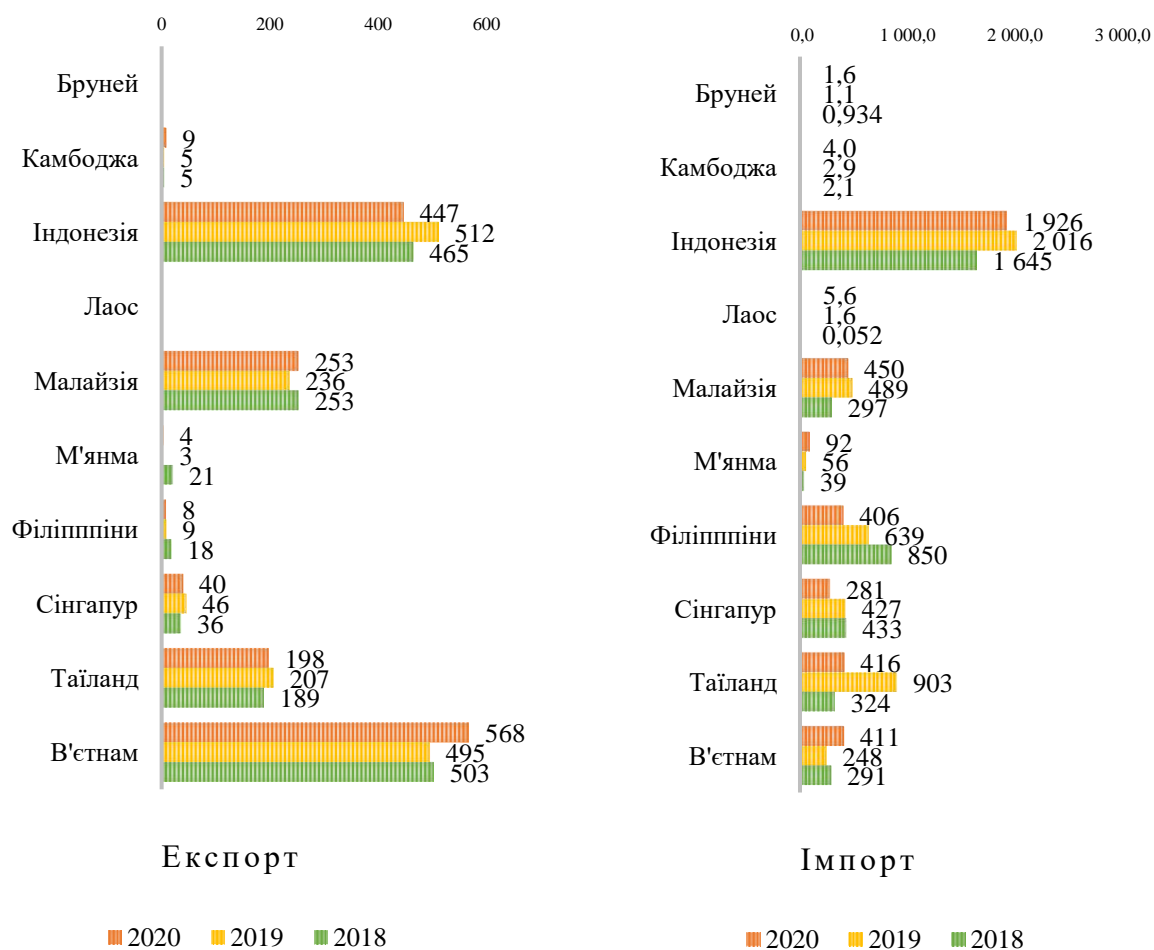

Рисунок 5 – Структурні зміни експортно-імпортних операцій товарами між країнами АСЕАН та Україною, у 2018-2020 рр., млн дол. США

Джерело: складено авторами за даними [3, 10]

Лідером серед країн-членів АСЕАН за обсягами торгівлі з Україною є Індонезія. Так, у 2020 році вона експортувала до України товари на суму 447 млн дол. США та імпортувала з України продукцію на суму 1,9 млрд дол. США, що є досить високим показником.

Стабільний товарооборот України протягом років встановився з Малайзією, Сінгапуром, Таїландом, В'єтнамом. У 2019 році помітно зріс імпорт Таїланду з України (з 324 млн дол. США у 2018 році до 903 млн дол. США). Бруней та Лаос не експортують свою продукцію до України, проте здійснюють імпортування товарів з країни на суму близько 1 млн дол. США щорічно.

Розглядаючи товарну структуру, то країни АСЕАН найбільше імпортують з України зерно, крупи – 64 % (1,2 млрд дол. США), залізо і сталь – 19% (354 млн

дол. США), жири та олії тваринного або рослинного походження – 6% (106 млн дол. США). Україна ж отримує від країн-членів Асоціації: електричні машини та обладнання (202 млн дол. США), готові тваринні жири (224 млн дол. США), ядерні реактори, котли, машини та механічні пристрої (28 млн дол. США), гуму та вироби з неї (50 млн дол. США).

З наведених вище даних, можемо стверджувати, що Україна забезпечує країни АСЕАН, в найбільшій мірі, продукцією першої необхідності, а саме – зерном або ж крупами. Перспективними країнами для розвитку торговельно-економічних відносин з Україною є: В'єтнам, Малайзія, Сінгапур, Індонезія, Таїланд та Філіппіни, співпраця з якими є стратегічно вигідною для обох сторін, незважаючи на відсутність зони вільної торгівлі [1].

Необхідно здійснити ряд заходів, які будуть сприяти розвитку торгівлі з країнами Асоціації, щоб Україна була стратегічним партнером для АСЕАН. Так, для забезпечення активної співпраці та нарощування обсягів взаємної торгівлі слід скористатися досвідом інших держав Європи й домогтися встановлення статусу АСЕАН +1, а згодом актуалізувати співробітництво в інших форматах (передусім з метою створення передумов для переговорів щодо ЗВТ (зона вільної торгівлі з АСЕАН) [5].

У 2022 р. для України та АСЕАН актуальним також є розгляд питання спільної протидії тероризму, співробітництво у сфері кібербезпеки, запобігання

випадковим зіткненням в повітрі й на морях. Вироблення універсальних правил із їх врегулювання могло б стати спільним завданням для України та держав-учасниць [5].

Разом з тим, перспективним завданням для України є залучення інвестицій до промислового та аграрного секторів України з фінансових центрів регіону, що мають значні резерви й можуть виступати для України як кредитори.

Так, за умови налагодження активних партнерських відносин та враховуючи наявні обсяги торгівлі між АСЕАН та Україною (у період з 2003 року по 2020 рік) спостерігаємо збільшення показника.

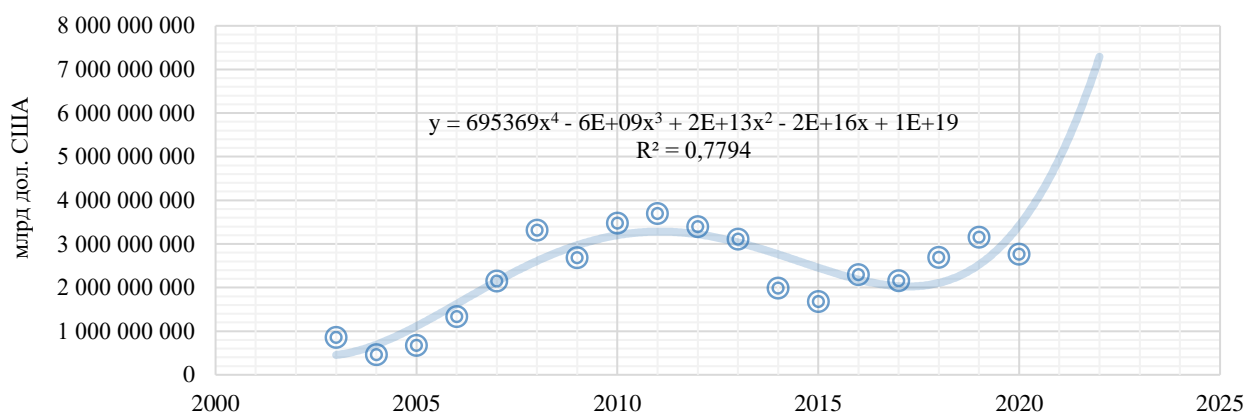

Рисунок 6 – Прогноз обсягів торгівлі АСЕАН з Україною на 2022 р., млрд дол. США

Джерело: складено авторами за даними [3, 4]

На основі даних Асоціації за 2003 – 2020 рр. було побудовано лінію тренду, за результатами якої у 2022 році обсяги торгівлі між АСЕАН та Україною мають збільшитись (рис. 6). Проте величина вірогідності апроксимації (R^2) становить 0,7794, що є невисоким значенням.

Загалом Україна має великі перспективи щодо розширення зовнішньої торгівлі та нарощування свого економічного потенціалу для забезпечення гідного місця в системі торговельно-економічних відносин з АСЕАН.

Висновки. Країни-члени АСЕАН мають взаємовигідні інтереси з Україною. У відносинах з АСЕАН для України однаково важливі три складові – політична, торговельно-економічна та гуманітарна.

Тож слід почати активно розглядати питання спільної протидії тероризму, співробітництво у сфері кібербезпеки, запобігання випадковим зіткненням в повітрі й на морях. Цінним для України є також досвід захисту АСЕАН інтересів держав-членів у складному стратегічному середовищі, що також вимагає підняття відносин з АСЕАН і її членами на новий рівень.

Актуальним в економічній сфері є експорт сільськогосподарської продукції в контексті продовольчої безпеки країн Південно-Східної Азії, співробітництво у сферах машинобудування, військово-технічної сфери, залучення інвестицій. Стратегічний план може розглядати питання доцільності створення ЗВТ між Україною та АСЕАН.

Література:

- Герасимчук В. Г. Економічна інтеграція країн АСЕАН: досягнення, проблеми, перспективи. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2018. № 15. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/136673>. doi: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.15.2018.136673>
- Марущак Д. Ю. Напрями оптимізації взаємного співробітництва країн АСЕАН та України в умовах трансформації світової економіки. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2016. № 9-1, С. 31-34. URL: <http://bse.in.ua/journals/2016/9-1-2016/8.pdf> (дата звернення: 29.04.2022).
- Офіційний сайт АСЕАН. URL: <https://asean.org/> (дата звернення: 29.04.2022).
- Офіційний сайт ЮНКТАД. URL: <https://unctad.org/statistics> (дата звернення: 29.04.2022).

5. Портал зовнішньої політики. Азійська стратегія України: Міжнародні організації азійського регіону АСЕАН, «Ініціатива Поясу і Шляху», АСЕМ, АТЕС. URL: <http://fpp.com.ua/azijska-strategiya-ukrayiny-mizhnarodni-organizatsiyi-azijskogo-regionu-asean-initsiatyva-poyasu-i-shlyahu-asyem-ates/> (дата звернення: 29.04.2022).
6. Рахман М. С., Сокирко Б. М. Країни АСЕАН у фокусі пріоритетних ринків України. *Проблеми економіки*. 2020. № 3 (45). С. 25-33. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-25-33>
7. Урядовий портал. Дмитро Кулеба відкрив перший в Україні Центр досліджень країн АСЕАН. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-vidkriv-pershij-v-ukrayini-centr-doslidzhen-krayin-asean> (дата звернення: 29.04.2022).
8. Amporn Sangiamwibool, Kittipol Wisaeng. ASEAN Economic Community and its impacts: Opportunities, challenges, and implications for higher education. *Problems and Perspectives in Management*. 2021. № 19 (3). С. 247-260. doi:10.21511/ppm.19(3).2021.21
9. ASEAN Investment Report 2020 - 2021. Investing in Industry 4.0 Jakarta: ASEAN Secretariat, September 2021. URL: <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/09/AIR-2020-2021.pdf> (дата звернення: 29.04.2022).
10. ASEAN Stats Data Portal. URL: <https://data.aseanstats.org/> (дата звернення: 29.04.2022).
11. Made for minds. Новини й аналітика. Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). URL: <https://www.dw.com/uk/асоціація-держав-південно-східної-азії-асеан/t-40115847> (дата звернення: 29.04.2022).

References:

1. Gerasymchuk, V. H. Economic integration of ASEAN countries: achievements, problems, prospects. *Economic Bulletin of NTUU «Kyiv Polytechnic Institute»*. 2018. № 15. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/136673>. doi: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.15.2018.136673> [in English].
2. Marushchak D. Yu. Directions for optimizing mutual cooperation between ASEAN countries and Ukraine in the conditions of world economy transformation. *World Economy and International Economic Relations*. 2016. № 9-1. С. 31-34 Retrieved from <http://bses.in.ua/journals/2016/9-1-2016/8.pdf> [in Ukrainian].
3. ASEAN (2022). Official website. Retrieved from <https://asean.org/> [in English].
4. UNCTAD (2022). Official website. Retrieved from <https://unctad.org/statistics> [in English].
5. Foreign Policy Portal (2022). Asian Strategy of Ukraine: International Organizations of the Asian Region ASEAN, Belt and Road Initiative, ASEM, APEC. Retrieved from <http://fpp.com.ua/azijska-strategiya-ukrayiny-mizhnarodni-organizatsiyi-azijskogo-regionu-asean-initsiatyva-poyasu-i-shlyahu-asyem-ates/> [in Ukrainian].
6. Rakhman, M. S. & Sokyрко, B. M. (2020). ASEAN countries in the focus of Ukraine's priority markets. *Problems of Economics*, 3 (45), 25-33. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-25-33> [in Ukrainian].
7. Government portal (2022). Dmytro Kuleba opened the first ASEAN Research Center in Ukraine. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-vidkriv-pershij-v-ukrayini-centr-doslidzhen-krayin-asean> [in Ukrainian].
8. Amporn Sangiamwibool, Kittipol Wisaeng (2021). ASEAN Economic Community and its impacts: Opportunities, challenges, and implications for higher education. *Problems and Perspectives in Management*, 19 (3), 247-260. doi: 10.21511 / ppm.19 (3).2021.21 [in English].
9. ASEAN Investment Report 2020 - 2021. Investing in Industry 4.0 Jakarta: ASEAN Secretariat, September 2021. Retrieved from <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/09/AIR-2020-2021.pdf> [in English].
10. ASEAN Stats Data Portal (2022). Retrieved from <https://data.aseanstats.org/> [in English].
11. Made for minds. News and analytics (2022). Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). Retrieved from <https://www.dw.com/en/association-of-South-East-Asian-Asian/t-40115847> [in Ukrainian].

